

Un discurs d'Unamuno

Vaig llegir al diari *Levante*, fa pocs dies, una informació llarga i detallada sobre un fet que desconeixia: el viatge de don Miguel de Unamuno a València per a assistir al casament del seu fill amb una senyoreta local molt distingida, i de passada pronunciar una conferència a l'Ateneu Mercantil. Sembla que tenia previst pronunciar aquella conferència a Madrid, perquè ja havia explicat a don Manuel Azaña que el discurs havia de tractar “sobre la soberania catalana en lo que hace al uso de la lengua con consideraciones sobre el conflicto de dos culturas”, matèria sobre la qual el catedràtic de Salamanca tenia algunes idees contundents i clares. Això era el gener del 1919, any en què velles nacions europees eren reconegudes com a nous estats, i en què el *principi de les nacionalitats* deixava de ser només un principi per a convertir-se en un dret efectiu. Unamuno explicava a Azaña el seu temor que “Cataluña ha de acabar, y muy pronto, por separarse del todo del Reino de España y constituirse en estado absolutamente independiente”, i afegia que “la federación no es más que una hoja de parra”. De la llengua a la independència, doncs, el camí podia ser molt curt. Amb aquests judicis, i amb els prejudicis habituals de qualsevol intel·lectual espanyol de fa cent anys (i d'ara), conservador o liberal, la nit del 4 de gener del 1919 don Miguel pronuncià el seu discurs a l'Ateneu Mercantil de València: contra l'independentisme català i contra la “imposició a Catalunya de l'ensenyament íntegre en aquesta llengua”. La multitud que omplia l'auditori va coronar les seues paraules amb una ovació “estruendosa y memorable que se prolongó durante varios minutos”, segons el relat del diari *El Mercantil Valenciano*. Unamuno, com Blasco Ibáñez, com els republicans valencians i espanyols, com els professors i els periodistes, els socialistes o els sindicalistes, identificava el progrés amb la llengua castellana, i democratitzar volia dir castellanitzar: un ciutadà lliure i progressista, com a França, era aquell que parlava, llegia i escrivia la llengua de l'estat, única considerada culta i nacional. De manera que, enmig de “salvas cerradas de aplausos” el catedràtic de Salamanca

Joan Francesc Mira

cità les paraules d’“un cura vascongado que desde el púlpito decía: ‘No enseñéis el castellano a vuestros hijos, porque esa lengua es el vehículo del liberalismo’”.

No recordà de quantes altres coses havia estat i era (i

seria) vehicle el castellà: vehicle del carlisme, del catolicisme integrista, de les proclames militars, dels cops d'estat, de l'absolutisme més reaccionari o de la Inquisició. Només les paraules estúpides d'un ignorant “cura vascongado”. I el públic, a València, aplaudia repetidament amb entusiasme. Afegiré unes poques frases més: “Cataluña se unió a España, perdiendo su personalidad, a cambio de un plato de lentejas: los aranceles. Pero hoy quieren recabar aquella independencia aunque sea perdiendo las lentejas [...]. Cataluña y Castilla son un matrimonio que no congenia, y la salvación, triste es decirlo, no es otra que la separación del alma castellana y catalana, aunque el cuerpo siga siendo uno mismo...” El sentit de la història de don Miguel és fantàstic: resulta que Catalunya (materialista i poc espiritual, no com Castella), es va “unir a Espanya” (abans d'això devia estar separada...) pel mercantil plat de llentilles. No veig, però, com imaginava don Miguel la salvació necessària a través de la separació d'aquell mal matrimoni. Sembla, llegint la crònica del diari, que va dir moltes bestieses més (com aquesta: “He venido a exponer hechos, a explicar lo que ocurre [...]; esto es, que la unidad de la patria se ha roto, y que sobrevendrá una guerra civil, aunque no se vaya en ella a tiros por la calle”), totes molt aplaudides. Per acabar, aquesta perla: “Y en cuanto a vuestra lengua, comparad el lemosín conceptual y retorcido de Ausias March y el castellano de las novelas de Blasco Ibáñez y de Wenceslao Querol, que escribió sus ‘Rimas’ en un castellano más dulce que el sabroso jugo de vuestras naranjas.” Per tant, va concloure, de cap manera heu d'educar els vostres fills en valencià, cosa funesta per a l'exportació de taronges sucoses, però podeu reservar una llengua tan dolça per als racons amagats de la vida familiar. Un gran filòsof, don Miguel de Unamuno, un espanyol liberal.

“El discurs havia de tractar ‘sobre la soberania catalana en lo que hace al uso de la lengua con consideraciones sobre el conflicto de dos culturas’, matèria sobre la qual el catedràtic de Salamanca tenia algunes idees contundents i clares”